

Nr 197

Utlåtande i anledning av väckta motioner om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av herr *Agerberg m. fl.* (II: 636), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder i syfte att eliminera bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 636 följande.

Det är ett allmänt känt faktum att Norrland — varmed här och i fortsättningen främst avses de fyra nordligaste länen — lider en skriande brist på sådan arbetskraft, som för att fullgöra sina tjänster måste ha genomgått en mera kvalificerad utbildning. För att belysa detta är det tillräckligt att återge några uppgifter som hämtats ur en av Sveriges akademikers centralorganisation gjord sammanställning rörande bristen på akademiskt utbildad arbetskraft i Norrland.

Den 15 november 1953 var 38 procent av underläkartjänsterna vid lasarett och sjukhus i Norrland vakanta, medan motsvarande för övriga landet endast var 12 procent. 52 procent av de vakanta tjänsterna i Norrland uppehölls av vikarier utan allmän behörighet, medan endast 27 procent av vakanserna i övriga landet hade innehavare utan sådan behörighet.

Av totala antalet tjänster i folktandvården i Norrland var den 1 december 1954 10 procent helt utan innehavare och 46 procent besatta med utländska tandläkare, medan motsvarande siffror för övriga landet var 8 procent respektive 33 procent. I de fyra nordligaste länen utgjorde antalet läkare 4,3 och antalet tandläkare 2,9 per 10 000 invånare, medan motsvarande siffror för landet i övrigt var 8,0 respektive 5,6 d. v. s. nära nog dubbelt så mycket.

För att åstadkomma balans mellan Norrland och övriga landet är det icke tillräckligt att täcka den aktuella bristen av innehavare av redan inrättade tjänster. Härför fordras även att ett flertal nya tjänster skapas i Norrland ävensom att antalet privatpraktiserande läkare ökas. Först då kan samma service erbjudas som söderut och arbetsförhållandena för befattningshavarna bli någorlunda lika.

Bristen på läroverkslärare var höstterminen 1953 tre gånger så stor i Norrland som i övriga landet. Denna brist torde senare ha avsevärt skärpts, särskilt vid de läroverk som under senare år förstalligats. Ett par av dessa läroverk saknar sålunda ordinarie lektorer. För att ytterligare belysa situationen kan nämnas att Sollefteå läroverk, som för ett par år sedan var väl utrustat med lektorer, i dag har allenast en lektor, vilken därtill åtnjuter tjänstledighet.

Av de folkskollärare utan akademisk utbildning, som höstterminen 1953 hade heltidstjänstgöring vid rikets läroverk, föll 41 procent på Norrlands del. 29 procent av de i respektive ämnen icke undervisningskompetenta teologie eller filosofie studerandena kom på Norrlands del. En jämförelse mellan lärarbristen höstterminen 1950 och 1954 visar att denna förvärrats i samtliga skolformer.

Bristen på civilingenjörer i statlig tjänst har kommit till uttryck dels i att vissa tjänster varit synnerligen svåra att besätta, dels i att kompetenskraven måst sänkas. Rekryteringsproblemen synes vara störst inom televerket. Genom en mer eller mindre uttrycklig tvångsdirigering av befattningshavare inom statens järnvägar och även i viss mån inom lantmäteristaten förebygges en ojämn bristfördelning i dessa verk. Ett annat undantag utgör statens vattenfallsverk, som för närvarande tycks kunna rekrytera kompetent personal till icke centrala norrlandstjänster. Detta synes till största delen bero på att detta verk på ett tillfredsställande sätt ordnar bostadsfrågan åt sina anställda, vilket illustrerar den effekt denna enda förmån kan få.

Även i de fall då ingen uppenbar brist förefunnits har Norrland haft problem med rekryteringen av kvalificerad arbetskraft. Genomgående har antalet sökande till tjänster varit mindre med begränsade urvalsmöjligheter som följd. Medelåldern på de sökande har i allmänhet varit låg, och man har betraktat norrlandstjänster som en möjlighet att skaffa sig yrkesrutin och erfarenhet för att få större konkurrensmöjligheter för tjänster söderöver. Norrland betraktas icke sällan som ett genomgångsland.

Enligt upplysningar från ett antal norrländska storindustrier synes dessa ha tagit konsekvenserna av rekryteringssvårigheterna och anpassat löner och andra förmåner därefter, varigenom brist inom den privata sektorn inte på samma sätt förekommer som inom den statliga.

I diskussionen om orsakerna till Norrlands svårigheter att attrahera kvalificerad arbetskraft har i de flesta fall en del speciella trivselfaktorer tillmätts stor vikt, t. ex. det hårda klimatet, de långa avstånden och isoleeringen, bristande tillgång till kulturella anordningar m. m.

Viktigt i detta sammanhang är att flertalet befattningar är mera arbets-tyngda och krävande än motsvarande söderöver. Vid dimensioneringen av arbetsuppgifterna har alltför liten hänsyn tagits till de speciella förhållandena i Norrland. För närvarande synes en stor del av avflyttningen därifrån bero på att man inte orkar fortsätta på samma tjänst. Svårigheter att få vikarier medför ibland att semestrarna inte kan utnyttjas.

En av de väsentligaste bakomliggande faktorerna är nog att söka i förhållandet att Norrland inte i tillräcklig grad är självförsörjande vad beträffar akademisk arbetskraft. Alltför få norrlänningar skaffar sig en akademisk utbildning, och behovet av akademiker måste därför täckas av personer som är uppvuxna och utbildade i sydligare trakter. Dessa känner sig helt naturligt isolerade genom de stora avstånden från anhöriga och utbildningcentra och söker sig därför ofta tillbaka söderöver.

Situationen i Norrland kan tillspetsat sammanfattas så, att när det är överskott på kvalificerad arbetskraft i övriga Sverige har Norrland inte några problem. När det är tillräckligt med kvalificerad arbetskraft söderöver har Norrland svårt att få kompetent personal, och när det är brist i mellersta och södra Sverige hotar katastrof i Norrland.

Det är i och för sig mycket otillfredsställande om en tjänst i Norrland skall uppfattas som mindre kvalificerande eller en förflyttning dit sker på grund av order eller tvång. Detta leder lätt till att Norrland riskerar att

för viktiga tjänster få mindre kvalificerade eller att högt kvalificerade endast upprätthåller tjänsten under en begränsad tid.

I det långa loppet kan inte dessa förhållanden få vara rådande. Åtgärder bör vidtagas som säkerställer att Norrlands behov av kvalificerad arbetskraft tillgodoses i samma utsträckning som i övriga delar av landet. Rekryteringsproblemet måste dock lösas utan tillgripande av tvångsanstalter. Åtgärderna bör i stället vara av stimulerande karaktär.

För närvarande finns ingen för Norrland speciell dirigering av arbetskraft, utom i de fall där en dirigering gäller hela landet. I inget av dessa synes för övrigt dirigeringen ha tillkommit i syfte att i första hand lösa Norrlands problem. De yrkeskategorier, som mer eller mindre tvångsdirigeras, är farmaceuter, vilkas placering under det första tjänstgöringsåret avgöres av Apotekarsocieteten och Farmaceutförbundet i samarbete, samt vissa lantmätare och tjänstemän inom statens järnvägar, där placeringen avgöres av respektive statliga verk. Även inom försvaret kan en viss tvångsplacering förekomma.

På vissa områden har redan stimulerande åtgärder vidtagits från det allmännas sida. 1950 års riksdag beslöt sålunda en avlöningsförstärkning åt sinnessjukhusläkare i Norrland med 5 004 kronor, 4 008 kronor samt 3 000 kronor åt respektive chefsläkare, 1:e läkare och 2:e läkare. Därvid framhöll departementschefen (prop. nr 100), att de avsedda inkomsthöjningarna för dessa läkare icke rimligen får tagas till intäkt för krav på inkomsthöjningar jämväl för annan läkarpersonal. Motiveringen för tillägget var huvudsakligen rekryteringssvårigheterna. Ett yrkande om ett lönetillägg för provinsialläkare avvisades i 1951 års statsverksproposition. Farmaceuter, tjänstgörande i Norrland, åtnjuter ett tillägg på 10 procent av grundlönen och därjämte ett kallortstillägg av varierande storlek. Häradsövdingarna är lönegrupperade efter domsagans storlek, varvid dock vissa befattningar i Norrland placerats högre än vad som enbart motiverats av storleken på domsagan.

Intressant i detta sammanhang är att norrlandsstäder i ett flertal fall genom rekryteringssvårigheterna till de kommunala tjänsterna varit tvingade att frångå Svenska stadsförbundets rekommendationer om lönesättning och erbjudit högre löner för att tillförsäkra sig fullgod arbetskraft.

En effektiv åtgärd för att på kortaste tid förbättra rekryteringen vore givetvis en löneförbättring för de norrländska befattningshavarna. Det har sålunda konstaterats, att kommuner och enskilda företag lyckats lösa sitt arbetsproblem genom att höja lönerna. Problemet om provisoriskt lönetillägg åt norrländslärare med akademisk utbildning har länge diskuterats. Redan 1940 ifrågasatte skolöverstyrelsen om inte en högre löneklassplacering för norrländslärare vore motiverad. Majoriteten av läroverkens så kallade krisutredning avstod från att framlägga förslag om avlöningsförstärkning med huvudsaklig motivering »att ett betydande antal skolor i den övriga delen av landet skulle ställas inför mycket svårbemästrade rekryteringsproblem».

Övre Norrlands rektorsförening kritiserade skarpt utredningens uppfattning och hänvisade till en tidigare gjord framställning om lönetillägg för lärarna i Norrland. Läroverkslärarnas riksförbund föreslog ett lönetillägg åt lektorer med 4 000 kronor och åt adjunkter med 3 000 kronor, utgående generellt till alla lärare i Norrland. Statskontoret däremot anslöt sig till utredningens uppfattning och likaså statens lönenämnd, vilken dessutom förordade en tillfällig sänkning av kompetenskraven framför ett lönetillägg, detta med tanke på tilläggets konsekvenser i form av krav från andra grupper på likartade förmåner. För närvarande är adjunkterna i Norrland i

större utsträckning än söderöver placerade i lönegrad 29, vilket till en viss del beror på inrättandet av de s. k. bristtjänsterna. Budgetåret 1954/55 var 78 procent av adjunkterna i Norrland placerade i lönegrad 29 men endast 64 procent i övriga landet.

Med vissa provinsialläkartjänster förenas för närvarande förmånen att räkna dubbla tjänstår. Detta var ursprungligen tänkt att enbart gälla vid första transport till annan tjänst, men en tendens har gjort sig märkbar att vederbörande fått räkna dessa tjänstår även vid senare transport. De flesta av de tjänster för vilka denna förmån gäller är dock sedan en längre tid vakanta. Förmånligare tjänstårsberäkning för erhållande av transport tillämpas även för vissa i Boden förlagda truppförband samt för vissa järnvägs-tjänstemän anställda i V distriktet.

Sedan 1947 tillämpar skolöverstyrelsen en förhöjd meritvärdering med för lärare i övre Norrland 50 procent och för lärare i mellersta Norrland 25 procent. Det har dock påpekats att detta i och för sig stimulerande system i viss mån torde ha motverkat sitt syfte därigenom att det ökat omsättningen av lärare och påskyndat avflyttningen från Norrland.

Viss militär personal förlagd till VI militärområdet — med undantag för 61 försvarsområdet — har för närvarande rätt att årligen företaga en s. k. rekreationsresa. Denna förmån, som även innefattar hustru och hemmavarande barn under 18 år, innebär rätt att vid en resa årligen i rekreations-syfte till Bollnäs eller söder därom belägen station färdas mot erläggande av halv avgift för färdbiljett. Rätt till nedsättning i andra avgifter med-gives icke. Sedan rabatt vid familjesor och för semesterresor införts är dock denna förmån för många av relativt ringa värde.

Så länge Norrlands försörjning med akademisk arbetskraft är beroende på inflyttning söderifrån, är de genom de stora avstånden betydande kostnaderna för kontakt-, studie- och rekreationsresor söderöver en icke oväsentlig post i norrlandsfamiljernas ekonomi.

Norrlandstjänsternas konkurrenskraft skulle i någon mån ökas genom utvidgning till andra grupper av rätten till ersättning för semester- och rekreationsresor. Det bör övervägas om förmånen icke bör utvidgas att avse en kostnadsfri resa per år söderut. Principiellt bör en motsvarande ersättning även utgå åt befattningshavare, som företager dylika resor med bil. Vidare bör man peka på de långt ifrån oväsentliga åtgärder av mera triv-selskapande natur, som förekommer inom den privata sektorn och som ty-der på en stor förståelse för de norrländska rekryteringsproblemen. De större möjligheterna för industritjänstemän till tjänsteresor söderöver bi-drar till att minska känslan av isolering.

En del industrier och även vissa kommuner ställer bostäder till förfogande för hyror som i vissa fall väsentligen understiger marknadsvärdet.

För närvarande utgår ersättning för flyttningskostnad (Saar § 33) endast vid tillträde till högre tjänst eller då omstationeringen tillkommit utan att tjänstemannen uttryckt önskan därom. En rekryteringsstimulerande åtgärd vore att dylik ersättning utginge vid uttryckt önskan om flyttning till och eventuellt även från Norrland vid bibehållen tjänsteställning.

Såsom tidigare påpekats är det avsevärda nackdelar förknippade med den i Norrland stora omsättningen på kvalificerad arbetskraft och att sökande till tjänster där genomgående är yngre och mer rutinerade. Tjänster i Norrland har i hög grad karaktären av genomgångsbefattningar. För att söka åstadkomma en förbättring av dessa förhållanden kunde man tänka sig att lönegrader för kvalificerade tjänster i Norrland försågs med ytter-ligare en eller flera löneklasser. Detta borde vara ägnat att i högre grad än

hittills verka ej blott kvarhållande på den redan i Norrland befintliga tjänstemannakåren utan även att stimulera tjänstemän söderöver, vilka redan erhållit uppflyttning i slutlöneklass, att söka sig till Norrland. Måhända kunde det övervägas att tjänstemän efter en lång tjänstgöring i Norrland finge bibehålla löneförmån även vid flyttning söderut.

Som ett medel att förbättra nyrekryteringen till statliga tjänster i Norrland kan det även ifrågasättas att bereda vissa norrlandstjänster förmånligare tjänstårsberäkning för erhållande av full pension. Ett system med stipendier, som förutsätter viss tjänstgöring i Norrland och som med veteranen gott resultat förekommit för tandläkare, bör även övervägas.

En av orsakerna till att kvalificerad arbetskraft icke kvarstannar i Norrland hänför sig uppenbarligen till den stora arbetsbelastningen. Detta gäller alldeles särskilt i fråga om läkarna. Vid dimensioneringen av arbetsuppgifterna förefaller alltför liten hänsyn ha tagits till de långa avstånden och svårigheterna att hålla kontakt med olika delar av de stora distrikten. Inrättandet av nya tjänster i Norrland är därför ett viktigt led vid lösandet av denna landsdels rekryteringsproblem. Det mest aktuella behovet synes vara kvalificerade medhjälpertjänster, vilka kunde tänkas få en för Norrland speciell utformning.

En bidragande orsak till den norrländska bristen på kvalificerad arbetskraft är att Norrland inte i tillräcklig utsträckning är självförsörjande på akademisk arbetskraft. Frågan om ett norrlandsuniversitet har aktualiserats i annat sammanhang och är otvivelaktigt av stor betydelse ur de synpunkter som här behandlats. Det förtjänar dock närmare klarläggas i vilken utsträckning arbetskraftssynpunkter bör beaktas vid en utformning av planerna på ett norrlandsuniversitet.

Vad vi härovan anført ger allenast anvisningar på vissa möjligheter som förtjänar att närmare utredas.

Över förevarande motioner har, efter därom gjord framställning, utlåtanden avgivits av *arbetsmarknadsstyrelsen, statskontoret samt länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* (se bilagorna A—F vid detta utlåtande), varjämte *samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen, Svenska stadsförbundet, Svenska landstingsförbundet och Svenska landskommunernas förbund* begagnat sig av erhållet tillfälle att yttra sig över motionerna (se bilagorna G—J vid detta utlåtande).

Utskottet. De föreliggande motionerna utmynnar i en begäran om utredning och förslag till vissa på kort sikt verkande åtgärder ägnade att avhjälpa bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Såsom i flera av de över motionerna avgivna remissutlåtandena understrukits, utgör emellertid den nu rådande bristen på akademiskt utbildad arbetskraft en företeelse karakteristisk för landet i dess helhet. Så länge, totalt sett, ett underskott på dylik arbetskraft finnes, måste eventuella åtgärder syftande till att upphjälpa läget inom en landsända förutsättas medföra en motsvarande försämring inom andra områden av landet. Härtill kommer, att en förbättring av löner och andra förmåner för den i Norrland tjänstgörande personalen med akademisk utbildning enligt de riktlinjer som anges i motionerna knappast skulle kunna undgå att medföra vittgående konsekvenser. Redan nu tillämpas för vissa befattningshavar-

grupper därstädes en gynnsammare tjänstårsberäkning i merithänseende än eljest är bruklig, och även i vissa andra avseenden har man sökt taga behörig hänsyn till de speciella tjänstgöringsförhållandena. Om man därutöver, genom beviljande av olika specialförmåner, skulle skapa en mera markerad särställning för exempelvis läkare, lärare och med dem likställda befattningshavare med stationering inom de fyra nordligaste länen, skulle detta säkerligen komma att utlösa krav på motsvarande förbättringar från andra yrkesgrupper och till sist resultera i en generell lönelöftning med därav följande stegrade kostnader för det allmänna liksom för näringslivet. Såsom länsstyrelsen i Norrbottens län framhållit, utgör redan den nuvarande dyrtortsgrupperingen en belastning för de sektorer inom det norrländska näringslivet, som saknar en skyddad marknad.

Utskottet hyser alltså för sin del den uppfattningen, att lösningen av de i motionerna berörda problemen måste sökas efter andra linjer än de i motionerna skisserade. Främst ifrågakommer härvid att söka anpassa utbildningsresurserna efter det ökade behovet och att således inrikta ansträngningarna på att tillgodose hela landets behov av kvalificerad arbetskraft. Detta mål kan självfallet nås endast på längre sikt. Ett steg härvidlag har emellertid tagits genom tillsättandet av 1955 års universitetsutredning, som f. ö. enligt sina direktiv har att vid sina överväganden rörande behovet av nya högskolor och universitet i första hand undersöka möjligheterna av att upprätta en dylik läroanstalt i Norrland. Vidare kan nämnas, att den nu arbetande kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket har i uppdrag bl. a. att undersöka möjligheterna av att underlätta utbyggnaden av läkarorganisationen i Norrland.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 227 och II: 636 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 november 1956

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Leander, Näsström, Boman, fröken Andersson, herrar Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Birger Andersson, Thun, Lodenius, Axel Andersson, Nils Theodor Larsson och fröken Ranmark; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmborg i Skövde, Rubbestad, Andersson i Mölndal, Staxäng, Cassel, Gustafsson i Skellefteå, Svensson i Alingsås, Karlsson i Olofström, fröken Vinge, herrar Svensson i Stenkyrka, Almgren, Andreasson, Nelander och Mellqvist.

Reservation

av herr *Näsström*, fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Staxäng*, *Cassel*, *Gustafsson* i Skellefteå, fröken *Vinge* och herr *Nelander*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Den i motionerna påtalade bristen på kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen har vitsordats i flera över motionerna avlämnade remissutlåtanden. Även om det för närvarande föreligger brist på akademiskt utbildad arbetskraft över hela landet är det uppenbart att rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till Norrland möter speciella svårigheter, framför allt i fråga om statliga tjänster.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att åtgärder bör vidtagas som säkerställer Norrlands behov av kvalificerad arbetskraft i samma utsträckning som i övriga delar av landet. Rekryteringsproblemet bör enligt utskottet lösas utan tillgripande av tvångsåtgärder.

För att få hela problemet belyst föreslår motionärerna att en utredning tillsättes med uppgift att framlägga förslag till åtgärder i syfte att eliminera bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Utskottet delar denna uppfattning.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 227 och II: 636, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till åtgärder i syfte att eliminera bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen.»

Till riksdagens statsutskott

Genom remiss den 18 februari 1956 har arbetsmarknadsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande över inom riksdagen väckta, likalydande motionerna I: 227 och II: 636 om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

I fråga om samtliga de kategorier universitets- och högskoleutbildad personal som beröres i motionerna — läkare, landläkare, lärare, civilingenjörer — gäller för närvarande, att de totala tillgångarna är otillräckliga för att tillgodose de föreliggande behoven. I ett sådant läge tilldrager sig naturligen arbetskraftens fördelning dels lokalt, dels på olika slag av arbetsuppgifter och arbetsgivare — statlig, kommunal och enskild verksamhet — stort intresse. Motionärerna framhåller närmast de svårigheter som vissa delar av den statliga verksamheten, bl. a. skolväsendet, har att tillgodose sitt behov av högre utbildad personal i de fyra nordligaste länen och diskuterar vissa åtgärder, som kan ifrågakomma för att förbättra tillgången på arbetskraft i dessa län.

Vad beträffar lärare sker rekryteringen i stor utsträckning genom arbetsförmedlingen — lärarförmedlingen — medan i fråga om övriga i motionerna berörda personalkategorier arbetsförmedlingsverksamheten hittills varit mycket begränsad. Styrelsen uppehåller sig därför i det följande främst vid frågan om lärarrekruteringen.

Det är tydligt, att möjligheterna att tillgodose exempelvis de högre skolornas behov av lärare med normalt vitsordad akademisk utbildning föret skiljaktigheter mellan olika delar av landet. Detta sammanhänger sannolikt inte enbart med det geografiska läget i och för sig utan även med förekommande skolformer, ortens storlek, bostadstillgång m. m. En viss belysning av de lokala skiljaktigheterna, vad beträffar lärarrekruteringen till de högre skolorna, ger följande sammanställning av dels hela antalet av lärarförmedlingen tillsatta platser, dels därav tillsatta med »reservkrafter», alltså personer som ej innehaft normalt fastställd akademisk utbildning. Uppgifterna avser månaderna juni—augusti de två sista åren.

På grund av de relativt små talen kan naturligtvis ej alltför vittgående slutsatser dragas av sammanställningen. De relativt bästa rekryteringsmöjligheterna synes emellertid av allt att döma föreligga för skolorna i mälardelen samt i sydligaste Sverige. Detta torde också överensstämma med den allmänna erfarenheten. Skillnaderna mellan övriga delar av landet är väsentligt mindre. De fyra nordligaste länen — tagna som helhet — synes inte ha behövt utnyttja reservkrafter i större utsträckning än fallet varit inom vissa andra län. Begränsar man sig till det sista året, visar dock de två nordligaste länen ett inte obetydligt sämre läge än övriga län.

Till komplettering av den bild av läget på lärarnas arbetsmarknad, som ovanstående sammanställning ger, har inom styrelsen verkställts en bearbetning av de uppgifter om lärarbristen vid de högre skolorna — frånsett folk- och småskoleseminarier — som skolöverstyrelsen årligen inhämtar. De senaste uppgifterna avser höstterminen 1954. I sammanställningen på

	Tillsatta platser					
	1954			1955		
	Totalt	Därav med reservkrafter	%	Totalt	Därav med reservkrafter	%
Mälardalen ¹	329	96	29,2	322	117	36,3
Östra Götaland ²	143	65	45,5	161	84	52,2
Skåne, Blekinge, Halland ³ ..	210	81	38,5	354	127	35,9
Bohuslän o. Vänerlän ⁴	187	75	40,1	206	114	55,3
Dalarna o. nedre Norrl. ⁵	109	58	53,7	112	51	45,5
Övre Norrl. ⁶	62	23	37,1	55	33	60,0
Hela riket	1 040	398	38,3	1 210	526	43,5
De 4 nordl. länen	108	47	43,5	100	53	53,0

¹ Stockholms stad o. län, Uppsala, Södermanlands, Örebro o. Västmanlands län. — ² Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar o. Gotlands län. — ³ Blekinge, Kristianstads, Malmöhus o. Hallands län. — ⁴ Göteborgs o. Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs o. Värmlands län. — ⁵ Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands o. Jämtlands län. — ⁶ Västerbottens o. Norrbottens län.

motstående sida redovisas med fördelning på län dels hela antalet i teoretiska läroämnen undervisande lärare, som icke haft anställning som ordinarie, extra ordinarie eller extra lärare eller läraraspirant, dels antalet veckotimmar i olika teoretiska läroämnen som på grund av lärarbristen tilldelats lärare utan vitsordad fackutbildning i vederbörande läroämnen.

För att belysa lärarbristens relativa storlek i olika län har i sammanställningen antalet lärare uttryckts i procent av lärjungeantalet vid de högre skolorna. Härvid har dock ej medtagits lärare — huvudsakligen med partiell tjänstgöring — vilka innehåft adjunktskompetens eller utgjorts av pensionerade lärare. Lärarbristen skulle också enligt dessa tal vara relativt mindre i länen kring Stockholm, de sydligaste länen samt Göteborgs och Bohus län än i övriga län. Den största lärarbristen redovisar de två nordligaste länen, medan övriga norrlandslän inte synes inta någon mera markant särställning. Fördelningen på undervisningsämnen visar, att lärarbristen i samtliga län främst hänför sig till undervisningen i matematik och övriga naturvetenskapliga ämnen, medan den är relativt mindre framträdande inom vissa humanistiska ämnesgrupper såsom moderna språk. Sistnämnda gäller även norrlandsläna. Kännetecknande är, att i de län som totalt redovisar den minsta lärarbristen denna så gott som uteslutande hänför sig till matematik och naturvetenskapliga ämnen, medan i län med större lärarbrist denna gör sig gällande också i moderna språk.

Övriga i motionerna berörda utbildningsgrupper rekryteras som ovan framhållits i mycket begränsad utsträckning genom arbetsförmedlingen, varför det material som står styrelsen till buds inte ger underlag för en närmare bedömning av de lokala skiftningarna i arbetsmarknadsläget. Mycket tyder emellertid på att arbetskraftsbristen, vad beträffar dessa grupper, utvisar i stort sett samma lokala variationer som framträtt för lärarnas del.

Styrelsen har med ovanstående främst velat fästa uppmärksamheten på att den brist på högre utbildad arbetskraft som föreligger i Norrland och de åtgärder som kan påkallas i anledning av denna inte får ses isolerade från läget i övriga delar av landet. Ej heller utgör Norrland ett arbetsmarknadsmissigt enhetligt område. Sälunda synes bl. a. en påtaglig skillnad föreligga mellan de två nordligaste länen och övriga Norrland.

Län	Antal lärare, som icke haft anställning som ord., e. o. eller extra lärare eller läraraspirant			Antal veckotimmar, som tilldelats lärare utan vitsordad fackutbildning i vederbörande läroämnen					
	Hela antalet	Därav adjunktskompetenta o. pensionerade	Övriga lärare i % av lärjungeantalet	Hela antalet	Därav i (%)				
					modersmål o. historia	mod. språk	övriga humanistiska ämnen	matematik	övriga naturvetenskapl. ämnen
Sthlms st.	211	45	0,6	823,25	8,8	5,3	10,0	36,3	39,6
Sthlms	59	11	0,6	309,25	25,2	6,2	13,9	29,3	25,4
Uppsala	47	25	0,5	52	59,6	—	30,8	5,8	3,8
Södermanl.	51	2	1,0	656,50	27,8	4,2	13,5	35,2	19,3
Örebro	55	6	1,0	861	21,2	11,4	13,1	26,5	27,8
Västmanl.	59	10	1,2	582,75	20,2	—	6,2	38,8	34,8
Östergötl.	69	8	0,9	979,25	14,9	3,2	14,5	38,2	29,2
Jönköpings ...	62	5	0,9	887,75	15,2	4,4	9,8	35,3	35,3
Kronobergs...	37	3	1,2	544,50	10,4	2,9	15,4	31,8	39,5
Kalmar	52	3	1,0	783,50	28,1	9,7	13,5	27,6	21,1
Gotlands	13	2	1,0	155	32,5	—	24,6	17,6	25,3
Blekinge	24	3	0,6	402,50	32,0	7,7	6,0	29,9	24,4
Kristianst. ...	36	5	0,6	430,75	22,1	5,1	10,1	32,6	30,1
Malmöhus ...	107	28	0,5	388,50	25,0	3,8	13,4	33,1	24,7
Hallands	29	4	0,7	359,50	22,3	8,6	10,0	36,6	22,5
Gbg o. Bohus ..	75	13	0,4	651,25	21,1	9,9	12,7	29,2	27,1
Älvsborgs ...	72	4	1,0	1 024,50	16,9	6,7	10,1	35,0	31,3
Skaraborgs ...	59	4	1,1	585,50	19,2	9,0	10,3	29,0	32,5
Värmlands ...	73	11	1,0	915	20,3	4,5	17,4	26,0	31,8
Kopparbergs...	69	8	1,2	832,25	23,9	2,9	10,5	32,1	30,6
Gävleborgs ...	65	8	1,0	831	21,9	5,9	7,7	28,3	36,2
Västernorr. ...	69	2	1,2	1 012,50	19,2	8,6	11,3	28,4	32,5
Jämtlands ...	40	3	1,3	544,75	18,0	9,6	12,9	23,5	36,0
Västerbottens.	89	1	1,8	1 548,75	21,8	16,1	11,7	21,2	29,2
Norrbottnens ..	114	2	2,2	1 532	26,7	16,5	10,7	21,5	24,6
Hela riket ...	1 636	216	0,9	17 693,50	21,0	7,9	11,6	29,6	29,9
De fyra nordl. länen	312	8	1,7	4 638	22,4	13,9	11,3	23,2	29,2

Så länge totalt sett underskott råder på utbildad arbetskraft kommer eventuella åtgärder i syfte att förbättra läget inom ett område tydligen att medföra en försämring inom andra områden. Det är emellertid ej heller säkert, att åtgärderna medför en utjämning av bristläget i så måtto att de nu relativt bäst ställda områdena — såsom länen kring Stockholm och de sydligaste länen — får vidkännas någon försämring. Åtgärder i syfte att underlätta rekryteringen till norrlandstjänster kan i stället tänkas ytterligare försvåra läget i områden, där arbetskraftsbristen nu är lika stor som i vissa delar av Norrland.

Eftersom rekryteringsmöjligheterna närmast sammanhänger med det allmänna arbetsmarknadsläget för ifrågavarande grupper måste vidare beaktas, att detta undergår fortgående förskjutningar. Erinras kan om att de tidigare stora svårigheterna att erhålla examinerade lärare till folk- och småskollärartjänster i övre Norrland numera i stort sett synes ha övervunnits. Beträffande ämneslärarna har av det ovanstående framgått, att lärarbristen ej heller i Norrland är lika framträdande inom vissa humanistiska ämnesområden som inom andra ämnesområden, vilket tydligen får ses mot bak-

grunden av att den ökning av utexaminationen av filosofie magistrar, som skett under senare år, till väsentlig del torde ha gällt moderna språk.

Även om enligt styrelsens mening den viktigaste åtgärden för att förbättra rekryteringsmöjligheterna även för Norrlands del måste vara att öka den totala tillgången på ifrågakommande utbildningskategorier, vill styrelsen inte motsätta sig en utredning av de åtgärder i övrigt, som kan befinnas erforderliga för att på kort sikt underlätta rekryteringen inom vissa områden, speciellt då i de båda nordligaste länen, där bristläget i vissa fall synes särskilt framträdande. Styrelsen vill emellertid samtidigt understryka vikten av att vid ställningstagande till lämpligheten av olika åtgärder även beaktas den effekt dessa kan få på rekryteringsmöjligheterna i andra delar av landet.

Stockholm den 9 mars 1956

Arbetsmarknadsstyrelsen

ERIK MONTELL

BERTIL JOHANSSON

C. Canarp

Till riksdagens statsutskott

Genom remiss den 18 februari 1956 har statskontoret anbefallts att till riksdagens statsutskott avgiva yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 227 och II: 636 om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Med anledning härav får ämbetsverket anföra följande.

Statskontoret får på grund av uttalandena om folktandvården erinra, att 1951 års tandläkarkommittés numera genomförda förslag om inrättande av en odontologisk högskoleklinik i Umeå i viss mån anknöt till de planer rörande särskilda anordningar för tandvården i Norrland, som tidigare framförts av Norrlandskommittén i dess betänkande angående ett rikssjukhus i Norrland. Tandläkarkommittén höll härvid före, att ett utbyggande av den odontologiska undervisningen i enlighet med förslaget skulle komma att ge Norrland tillgång till en specialiserad tandvård som kunde väntas komma att, åtminstone i någon mån, öka tillgången på tandläkare inom folktandvården därstädes. Vad angår de i motionerna lämnade sakuppgifterna i övrigt vill ämbetsverket framhålla, att det beslut om avlösningsförstärkning åt sinnessjukhusläkare, som fattades vid 1950 års riksdag, gällde samtliga sinnessjukhusläkare i landet. Några speciella förmåner för läkare i Norrland tillskapades sålunda icke genom ovannämnda beslut.

De väckta motionerna utmynna i en hemställan om utredning och förslag till åtgärder i syfte att eliminera bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Enligt statskontorets mening läser dock bristen på kvalificerad arbetskraft inom de i motionerna nämnda arbetsområdena näppeligen utgöra ett isolerat norrlandsproblem. Att i nuvarande läge föranstalta om åtgärder för att tillgodose de norrländska behoven skulle därför, såvitt ämbetsverket kan finna, såsom en knappast önskvärd konsekvens leda till att bristen ökades i övriga delar av landet. Statskontoret finner för sin del, att de åtgärder, vilka kunna anses påkallade, i första hand böra inriktas på att tillgodose hela landets behov av kvalificerad arbetskraft. Ett betydelsefullt steg i denna riktning torde ha tagits genom tillsättandet av 1955 års universitetsutredning. De sakkunniga ha nämligen enligt de för dem meddelade direktiven bl. a. att söka klarlägga hur stor tillströmning av studenter våra universitet och högskolor kunna påräkna under en nu överblickbar framtid samt hur stort samhällets behov av universitets- och högskoleutbildad arbetskraft kan väntas bli under samma period. På grundval av sådana överväganden böra de sakkunniga bedöma universitetens och högskolornas behov av personal, materiel och institutioner. Då motionärerna särskilt nämnt frågan om inrättande av ett universitet i Norrland må ytterligare framhållas, att utredningen vid sina överväganden rörande behovet av nya högskolor och universitet i första hand skall undersöka möjligheterna av att upprätta en sådan läroanstalt i Norrland.

Redan av det nu anförda torde framgå, att ämbetsverket inte kan förorda bifall till motionerna. Härtill kommer emellertid följande.

I skrivelse nr 375 hemställde 1953 års riksdag om sådana överväganden, utredningar, förslag och andra åtgärder att kvarstående olösta norrlandsfrågor komme till sin rätt. Dessa problemkomplex lära numera vara föremål för närmare behandling inom Kungl. Maj:ts kansli. Statskontoret utgår från att det härvid icke möter några hinder att upptaga även sådana spörsmål, som aktualiserats i föreliggande motioner.

Med hänsyn till vad i det föregående anförts, böra motionerna enligt statskontorets mening icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, deltagit t. f. statskommisarierna Lindblad och Hiort.

Stockholm den 28 februari 1956

WILHELM BJÖRCK

OLLE JOHNSON

Sven Swarting

Till riksdagens statsutskott

Sedan länsstyrelsen anmodats avgiva yttrande över inom I och II kammaren väckta motioner angående åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen vitsordar de i motionerna påtalade svårigheterna att erhålla kvalificerad arbetskraft i norrlandslänen. Motionärerna ha anvisat vissa vägar för avhjälpande av bristen på dylik arbetskraft. Huruvida de anvisade åtgärderna äro de lämpligaste och effektivaste eller huruvida andra åtgärder böra vidtagas är svårt att göra något bestämt uttalande om, innan närmare utredning verkställts. Länsstyrelsen vill emellertid redan nu framhålla, att det är synnerligen angeläget att möjligheter skapas för utökad utbildning av akademiker och att Norrlands självförsörjningsgrad beträffande akademisk arbetskraft höjes genom att till Norrland förläggas högre utbildningsanstalter. En av grundorsakerna till akademikerbristen torde vara att Norrland inte i tillräcklig omfattning är självförsörjande på akademisk arbetskraft.

Då frågan är av stor betydelse för norrlandslänen får länsstyrelsen tillstyrka att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd snarast möjligt.

I handläggningen av detta ärende har, förutom undertecknade, även deltagit landssekreteraren S. J. Nilsson.

Härnösand i landskansliet den 7 mars 1956

ERIC WESSTRÖM

Erik Rönquist

Bil. D

Till riksdagens statsutskott

Genom nådig remiss den 18 februari 1956 har länsstyrelsen i Jämtlands län anbefallts att till utskottet inkomma med yttrande över två inom riksdagen väckta, likalydande motioner I: 227 och II: 636 angående åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen.

Med anledning härav får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen har — på sätt framgår av bilagda PM — inhämtat upplysningar från förste provinsialläkaren i länet, lasarett och sjukhus, läroverk och realskolor, folktandvården, apotek, televerket samt lantmäteriorganisationen angående akademikersituationen i länet. Därvid har länsstyrelsen funnit, att någon mera påtaglig brist på akademisk arbetskraft icke förefinnes inom Östersunds stad men att viss brist på sådan arbetskraft råder inom länets landsbygd, särskilt beträffande lärare och läkare.

Länsstyrelsen finner det därför angeläget, att åtgärder vidtagas, som äro ägnade att avhjälpa den akademikerbrist, som för närvarande råder icke blott inom de norrländska länen utan inom landet i dess helhet. En förutsättning för att jämvikt skall kunna uppnås mellan tillgång och efterfrågan på akademisk arbetskraft är, att utbildningsanstalternas nuvarande kapacitet vidgas antingen så att befintliga utbildningsanstalter tillföras nya resurser eller så att nya högskoleenheter inrättas. I sistnämnda fall skulle den redan aktualiserade frågan om inrättande av ett norrlandsuniversitet otvivelaktigt vara en åtgärd av stor betydelse, då det gäller att finna en lösning på arbetskraftsproblemet för Norrlands vidkommande.

Bland åtgärder av stimulerande natur i syfte att stärka norrlandstjänsternas konkurrenskraft ha motionärerna pekat på möjligheten att förena dessa tjänster med rätt till särskilda lönetillägg. Länsstyrelsen är tveksam, om en sådan åtgärd skulle vara lämplig med tanke på de konsekvenser, lönetillägget kan förväntas få i form av krav från andra yrkesgrupper på likartade förmåner med stegrade produktionskostnader som följd.

Av de av motionärerna i övrigt redovisade åtgärderna anser länsstyrelsen, att särskilt förslagen till rätt att få räkna dubbla tjänsteår, till vidgad rätt till ersättning för semester- och rekreationsresor samt till vidgad rätt till ersättning för flyttningskostnad förtjäna beaktande vid en eventuell utredning i ämnet.

I den slutliga handläggningen av detta ärende ha deltagit undertecknade, landshövding och länsassessor, föredragande, samt t. f. landssekreteraren Åke A. Lindberg.

Östersund i landskansliet den 5 april 1956

Underdånigst

ANDERS TOTTIE

Gunnar Hallmans

PM angående tillgång eller brist å akademiskt utbildad arbetskraft inom vissa, här nedan angivna verksamhetsområden i Jämtlands län

1. *Provinsiälläkarna m. m.* (förste provinsiälläkaren E. Folkesson). Inom länet finnas en stadsläkartjänst och tjugufyra provinsiälläkarbefattningar. Provisiälläkartjänsten i Svegs distrikt, vilken ledigförklarats ett flertal gånger, är allttjämt vakant. Utländsk läkare med tillfällig behörighet uppehåller denna. Av de ordinarie befattningarna äro två besatta av utländska läkare.

2. *Östersunds lasarett* (sysslomannen T. Skårstedt). Inom själva lasarettet finnas tjuguttre ordinarie läkare anställda samt å epidemiavdelningen två läkarbefattningar, varav en extra ordinarie. Samtliga befattningar äro tillsatta. Någon svårighet att erhålla kompetenta läkare har ej förefunnits. Av läkarna äro tre utlänningar.

3. *Frösö sjukhus* (sjukhuschefen R. Lagerstedt). Inom sjukhuset finnas sju läkartjänster. Överläkartjänsten som hjälpverksamhetsläkare vakant sedan ett och ett halvt år tillbaka. Även två ordinarie och en e. o. andre-läkartjänst äro vakanta. Samtliga läkartjänster uppehållas av tre ordinarie läkare och en e. o. läkare samt två utländska läkare med tillfällig behörighet och med med. kand.-examen. Stora svårigheter råda, enligt sjukhuschefen, då de utländska läkarna endast kvarstanna två till tre månader och således kontinuitet saknas i tjänstgöringen.

4. *Jämtlands läns centralsanatorium Solliden* (sysslomannen O. Quist). Fyra ordinarie läkarbefattningar finnas, av vilka en uppehålls av utländsk läkare. Någon vakans har icke förekommit de senaste åren.

5. *Pensionsstyrelsens sjukhus i Åre* (överläkaren V. Hedström). En överläkartjänst och två underläkarbefattningar finnas. Då de senare två tjänsterna sedan ett flertal år visat sig omöjliga att få besatta, ha de uppehållits av utländska läkare med tillfällig behörighet. Det har även visat sig svårt att erhålla sjukgymnaster, varför den ena sjukgymnasttjänsten sedan länge är vakant.

6. *Ströms sjukstuga*. En läkartjänst, vilken är besatt, finnes.

7. *Länslasarettet i Sveg* (överläkaren T. Stenholm). En överläkartjänst och två underläkarbefattningar finnas, vilka två senare ett flertal år uppehållits av utländska läkare med tillfällig behörighet. Tjänsterna innehavas f. n. av två skandinaviska läkare med god medicinsk utbildning.

8. *Folkvandvården* (chefstandläkaren R. Lundstam). Inom länet finnas trettio distriktstandläkarbefattningar. Ytterligare en tjänst tillkommer den 1 april 1956. Sökande finnas såväl till denna som till tre ledigförklarade befattningar. Fjorton tjänster äro besatta med utländska tandläkare, varav tolv med tysk, en med finsk och en med dansk examen. Hittills har det ej rått några svårigheter vid tjänsternas tillsättande.

9. *Apoteken* (apotekaren S. Norström i Östersund). Svårigheterna att erhålla farmaceuter inom länet äro ej större än på andra håll inom riket, delvis beroende på en viss tvångsrekrytering av nyutbildade farmaceuter. Brist på farmaceuter råder emellertid i hela landet på grund av att ett alltför litet antal farmaceuter utbildas årligen.

10. *Televerket* (civilingenjören T. Weman i Östersund). Norrland är f. n. indelat i fyra distrikt, varav ett i Östersund. I hela landet råda stora rekryteringssvårigheter för televerkets behov av civilingenjörer. Hittills har östersundsdistriktet ej haft någon vakans, utan både sektionschefsbefattningen och linjeingenjörstjänsten ha varit besatta. Inom kort kommer emellertid linjeingenjören att erhålla annan befattning, och någon ersättare med civilingenjörsexamen saknas, då civilingenjörerna söka sig till de privata företagen på grund av förmånligare lönevillkor.

11. *Lantmäternas* (överlantmätaren V. Larsson). Samtliga sju distriktslantmätartjänster äro besatta. Inga vakanser på grund av central dirigeringsfrån lantmäteristyrelsen. Två icke stationsbundna tjänster f. n. utan innehavare. Å länslantmäterikontoret är kontorslantmätartjänsten i lönegrad Ca 29 sedan tre år tillbaka utan kvalificerad sökande.

12. *Östersunds h. a. läroverk* (rektorn T. Sävborg). Läroverket har en rektorsbefattning, tio lektorstjänster, tjugusju adjunktstjänster och två ämneslärarbefattningar. Två lektorat äro vakanta f. n., varav det ena uppehålls av den tidigare innehavaren, och det andra lockat kompetenta sökande. Fyra adjunkturer äro ledigförklarade, och kompetenta sökande finnas till samtliga tjänster. Det har aldrig rått svårigheter att erhålla akademisk arbetskraft.

13. *Kommunala flickskolan i Östersund* (rektorn G. Larsen). En rektorsbefattning och tio ordinarie lärartjänster finnas. Fyra ledigförklarade tjänster f. n., vilka uppehålls av tre akademiker och en folkskollärarinna.

14. *Östersunds praktiska realskola* (rektorn). Elva ordinarie tjänster finnas, av vilka fyra äro ledigförklarade. Sökande finnas till tre av dessa. Undervisningen uppehålls till stor del med hjälp av tolv timlärare, vilka med fördel borde ersättas av ett mindre antal ordinarie lärarkrafter. Det råder stor brist å lärare i naturvetenskapliga ämnen.

15. *Ströms samrealskola* (rektorn). En rektorstjänst och fyra ordinarie adjunktstjänster finnas, av vilka endast rektorstjänsten och en adjunktstjänst äro besatta. Två adjunkturer uppehålls av akademiskt utbildad personal, men vederbörande tjänstemän beräknas avgå från sina befattningar inom ett år. Någon sökande till tjänsterna finnes ej. En tjänst uppehålls av folkskollärare.

16. *Bräcke samrealskola* (rektorn P. O. Granér). Åtta ordinarie befattningar finnas, av vilka tre uppehålls av ordinarie befattningshavare samt två av akademiker med formell kompetens. Tre tjänster ha ledigförklarats, men sökande finnas endast till en av dessa. Av de två vakanta tjänsterna uppehålls den ene av en ingenjör samt den andra av en folkskollärare.

17. *Bergs kommunala realskola* (rektorn). Tre ordinarie adjunktstjänster finnas, av vilka två äro vakanta. De senare uppehålls av akademiker. En folkskollärartjänst finnes vid skolan.

18. *Ragunda kommunala realskola* (rektorn O. Svenningsson). En rektorsbefattning samt fyra ordinarie tjänster finnas vid skolan. Endast en av de senare är besatt. En tjänst uppehålls av ämneslärarinna samt två av folkskollärare med Ce 23-kompetens. Sedan ett tiotal år tillbaka har det varit omöjligt att erhålla akademiskt utbildade lärare.

19. *Svegs samrealskola* (rektorn G. Danielsson). En rektorsbefattning samt åtta adjunktstjänster finnas. Av de senare äro tre vakanta. Två av tjänsterna uppehålls av akademiker, varav den ene söker den ena tjänsten. En ledigförklarad tjänst uppehålls av folkskollärarinna. Dessutom finnes vid skolan en folkskollärartjänst i lönegraden Ce 23.

20. *Undersåkers samrealskola* (rektorn). En rektorsbefattning samt sju ordinarie adjunktstjänster finnas vid skolan. Endast två adjunktstjänster

äro besatta av ordinarie personal. Två tjänster uppehållas av akademiker, en av folkskollärare med Ce 23-kompetens, en av ämneslärarinna samt en av person med studentexamen, vilken senare inom kort kommer att erhålla Ce 23-kompetens.

Östersund i landskansliet den 5 april 1956

På tjänstens vägnar:

PER STENSTRÖM

*Bil. E**Till riksdagens statsutskott*

Kungl. Maj:t har anbefallt länsstyrelsen i Västerbottens län att till riksdagens statsutskott avgiva yttrande över motionerna I: 227 och II: 636 angående åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen. Med anledning härav får länsstyrelsen anföra följande.

Länsstyrelsen kan för sin del vitsorda de i motionerna lämnade uppgifterna, att mycket stora svårigheter möta i de fyra nordligaste länen att rekrytera arbetskraft till tjänster för vilka kräves en mera kvalificerad utbildning och att läget på många håll är ytterst allvarligt. Detta missförhållande, som varit rådande under lång tid, har ofta varit påtalat hos statsmakter och myndigheter. En del åtgärder ha även blivit vidtagna för att förbättra läget, bl. a. avseende läkare och lärare. Länsstyrelsen syftar härvid icke blott på de av motionärerna omnämnda åtgärderna från statens sida, utan även på vad som blivit gjort från landsting och kommuner, genom att de lämnat lån och stipendier för utbildning, bostadssubventioner, utrustningsbidrag och dylikt. De förväntningar som knutits till dessa åtgärder ha dock tyvärr icke alltid infriats. Det har väl kunnat lyckas att för tillfället övervinna en svårighet, men den har snart anmält sig på nytt.

Trots dessa erfarenheter anser länsstyrelsen, att en förbättring av löner och andra förmåner för akademikerna vid tjänstgöring i Norrland är den metod, som snabbast skulle lämna ett positivt resultat. Länsstyrelsen är emellertid väl medveten om att skäl kunna anföras mot att vissa grupper skulle på detta sätt gynnas med särskilda förmåner, som andra grupper icke kunna uppnå. Det har därför som en bättre utväg pekats på att utbildningen av akademiker bör ökas och att sådan utbildning jämväl bör förläggas till Norrland. Även länsstyrelsen anser detta vara en mycket god lösning, men den kan självfallet verka först på lång sikt och förändrar icke den aktuella situationen. Under sådana förhållanden vill länsstyrelsen förorda, att de av motionärerna framforda uppslagen bli förutsättningslöst prövade. Då svårigheterna icke äro lika stora på alla håll i de fyra nordligaste länen, anser länsstyrelsen att en undersökning till en början bör inriktas på att göra de tjänster i de översta och de inre delarna av Norrland, till vilka det visat sig vara svårast att erhålla kvalificerade sökanden, mera lockande.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit landshövdingen Elof Lindberg, landssekreteraren Lennart Lindblad och förste länsassessorn L. Hultman, den sistnämnde föredragande.

Umeå i landskansliet den 13 mars 1956

ELOF LINDBERG

L. Hultman

Till riksdagens statsutskott

Anmodad att avgiva yttrande över de i första och andra kamrarna väckta likalydande motionerna (I: 227 och II: 636) angående åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen får länsstyrelsen anföra följande.

För att med tillämpning på Norrbottens län aktualisera de i motionerna lämnade siffrorna för vakanser på underläkartjänster, folktandvårdstjänster samt lärarbefattningar har länsstyrelsen inhämtat uppgifter härom. Därvid har framkommit, att av 60 underläkartjänster uppehålls för närvarande 1 av en medicine kandidat, 23 (40 %) av utländska läkare utan svensk behörighet, 6 av utländska läkare med svensk behörighet och 20 av svenska legitimerade läkare. I fråga om tjänsteläkarna inom länet är av 37 provinssiällkartjänster 23 besatta med ordinarie innehavare. (4 av dessa är utländska läkare med svensk legitimation, 9 tjänster uppehålls av utländska läkare utan svensk behörighet och 2 av svenska medicine kandidater och 3 tjänster är obesatta.)

Av 78 distriktstandläkartjänster i länet upprätthålles 35 av svenska legitimerade tandläkare, 2 av utländska tandläkare med svensk legitimation samt 41 av utländska tandläkare utan svensk legitimation (52 %). Mer än hälften saknar alltså svensk legitimation.

Av 29 lektorat i länets läroverk är 17 vakanta (58 %). Motsvarande siffror för adjunkter är 121 tjänster varav 63 vakanta (52 %) och för ämneslärarinnor 9 tjänster varav 4 vakanta (44 %). De vakanta tjänsterna uppehålls för närvarande av 5 e. o. adjunkter med provår, 29 lärare med akademisk examen men utan provår samt 50 lärare utan behörig kompetens.

Av dessa siffror framgår, att bristen på kvalificerad arbetskraft inom vissa fack fortfarande är stor i Norrbotten. Orsakerna härtill är givetvis flera. Den viktigaste är självfallet den allmänna bristen i vårt land på akademiker i olika yrken. Detta förhållande förklarar dock till fullo varför bristnoteringarna procentuellt är större i Norrland än i övriga delar av Sverige. Av många anses övre Norrland fortfarande vara mindre trivselattraktivt än andra delar av vårt land. Denna föreställning berör i mångt och mycket på kvardröjande, felaktiga föreställningar om hur tillvaron numera gestaltar sig för dem, som bor och verkar i norr. Föga eller intet vet man om den genomgripande förändring, som kännetecknat utvecklingen på praktiskt taget alla områden under de senaste årtiondena. Icke minst gäller detta den materiella och personella upprustningen av sjukvårdsorganisationen, skolväsendet, bostadsmarknaden och kommunikationerna. Även i fråga om kulturlivets olika yttringar torde övre Norrland i dag vara i det mesta jämförligt med den svenska landsorten i allmänhet. Norrland är i våra dagar en dynamisk landsända, som det för unga akademiker borde vara stimulerande att närmare lära känna och själva bidra till att ytterligare förkovra. Inte minst skulle läkarnas, tandläkarnas och de olika lärarekategoriernas fackliga organisationer genom en sakligt, brett upplagd upplysningsverksamhet bland sina medlemmar kunna medverka till att de tidigare omnämnda felaktiga föreställningarna om den intellektuella arbetskraftens betingelser här uppe

reviderades. Från länets sida har olika försök gjorts, och en viss förskjutning i betraktelsesättet torde nog också numera vara märkbar. Att genom olika specialförmåner försöka göra de för akademiskt utbildad arbetskraft tillgängliga tjänsterna i Norrland mera eftertraktade stöter på många icke minst praktiska svårigheter. Det torde sålunda vara i det närmaste omöjligt att rent geografiskt göra en gränsdragning inom den vidsträckta norrlandsregionen mellan å ena sidan de delar, där förhållandena ter sig mera »normala», samt å andra sidan de mera utpräglat norrländska bygderna, där förhållandena kan te sig mindre lockande. Man har nämligen här icke att göra med ett ur här diskuterade synpunkter homogent område. Om man exempelvis skulle fastställa regler om ersättning för semester- och rekreationsresor för de befattningshavare, som är aktuella i detta sammanhang, så måste man fastställa en bestämd gräns ovan vilken denna förmån skall gälla och vad den skall avse (endast resor söderut, vissa resor utomlands etc.). Detsamma gäller i motsvarande grad andra undantagsbestämmelser ifrån vad som är regel för landet i övrigt. Var skall då denna gräns gå, i höjd med Sundsvall, Umeå eller Luleå? Därtill kommer att givetvis även andra grupper bland dem många lägre avlönade än akademikertjänsterna med rätta kan fråga, varför icke liknande förmåner skulle tillkomma även dem. Att i detta avseende kunna göra en rättvisande kategoriklyvning måste nog anses vara omöjligt. En generell löneförbättring för exempelvis läkare, lärare och andra med dem likställda befattningshavare skulle kunna utlösa ett liknande kompensationsstänkande. Man måste i varje fall räkna med den konsekvensen att en sådan löneglidning icke skulle kunna isoleras just till dessa bäst betalda men ändå svårrekryterade tjänstemannagrupper. Skulle en löneökning tänkas få avsedd effekt måste den dessutom vara ordentligt tilltagen. Efter någon tid skulle en sådan uppräknig av lönerna med all sannolikhet sprida sig till andra områden och resultatet bli en generell löneflyftning, som automatiskt skulle komma att få mycket långtgående konsekvenser i form av ökade kostnader för industrien, kommunikationsverken, hantverket, köpenskapen etc. och därmed också ökade svårigheter för den norrländska företagsamheten att göra sig gällande i konkurrensen med Mellan- och Sydsverige. Redan nu utgör dyrortsgrupperingen i vissa avseenden ett sådant handikap framför allt för de sektorer inom det norrländska näringslivet, som icke har en skyddad marknad. Om Norrland genom en sådan utveckling i ännu högre grad skulle komma att bli ett utpräglat höglöneområde, skulle detta betyda, att man endast gjorde ont värre.

Ytterst skulle en sådan skärpt, till en början geografiskt bestämd lönedifferentiering så småningom kunna tänkas medföra anspråk från motsvarande grupper i andra delar av landet, att de tidigare relationerna i lönetabellerna skulle återställas, och så var man på ett högre löneplan tillbaka vid utgångsläget.

En generellt genomförd högre meritvärdering för befattningshavare i Norrland — exempelvis i form av dubbla tjänstear — skulle måhända temporärt kunna medföra en förbättrad rekrytering men också att hit sökte sig många sådana, som snabbt ville bygga på sina formella kvalifikationer för att kunna söka tjänster på andra håll. Rörligheten skulle med andra ord komma att öka i stället för att åtgärden var avsedd att bidra till en förändring till det bättre. Denna farhåga har också påtalats i det yttrande, som i anledning av dessa två motioner avgivits av Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen och nämnes av motionärerna.

Även om det i och för sig skulle vara önskvärt, att kunna vidtaga vissa extraordinära åtgärder i det syfte motionerna avser, anser länsstyrelsen att man i så fall måste vara på det klara med risken för att detta kan komma

att medföra för andra, icke avsedda grupper och områden »prejudicerande» följdverkningar.

Länsstyrelsen vill däremot med skärpa framhålla vikten av att alla tänkbara åtgärder, som kan vara ägnade att öka utbildningskapaciteten i fråga om akademiskt utbildad arbetskraft — bl. a. och icke minst genom tillkomsten av sådana utbildningsinstitutioner i Norrland — *snarast* blir vidtagna. De ansatser som hitintills gjorts i detta syfte måste anses vara långt ifrån tillräckliga. På lång sikt torde det icke finnas någon annan framkomlig väg att bemästra de svårigheter, som nu gör sig gällande.

Av de i motionerna berörda åtgärderna anser länsstyrelsen att frågan om ordnande av rymliga och i andra avseenden ändamålsenliga bostäder till skäliga hyror för tjänstemän, som flyttar till Norrland, är av mycket stor betydelse. Detta har beaktats av vissa industriföretag och även av statliga verk såsom vattenfallsstyrelsen och statens järnvägar och synes ha haft en betydande inverkan på rekryteringen. Ett samarbete mellan stat och kommun borde i detta avseende kunna resultera i att bostäder reserveras för tjänstemän vid vissa verk och institutioner. Vidare skulle måhända en regel om att flyttningssättning skall tillerkännas tjänsteman, som söker och får transport till befattning i övre Norrland, förtjäna beaktande. En sådan förmån torde bl. a. kunna stimulera lärare att söka adjunktstjänster i 29 lönegraden i Norrland. Vetskapen om att flyttningen vid en eventuell senare transport till annan del av landet får betalas av vederbörande själv kan nämligen för närvarande verka återhållande på lusten att söka dessa tjänster.

En viktig synpunkt är slutligen att arbetsbelastningen på tjänsterna i Norrland blir rätt avvägd och att man därvid tar hänsyn till avståndens stora betydelse och behovet av bl. a. erforderlig biträdespersonal.

Även om länsstyrelsen i det föregående uppehållit sig vid några av de praktiska och andra svårigheter, som måste anses vara förknippade med för vissa befattningshavares del speciellt avsedda förmåner, anser länsstyrelsen likväl att en utredning härom måhända skall kunna resultera i att några icke tidigare praktiserade eller diskuterade åtgärders betydelse i detta sammanhang kunde få en mera ingående prövning och bedömning.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknade landshövding och t. f. förste länsassessor, landskamreraren Arvid Wenker och t. f. landssekreteraren Torsten Segrell.

Luleå i landskansliet den 14 april 1956

FOLKE THUNBORG

C. G. Wennberg

Bil. G

Till riksdagens statsutskott

Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen, som för yttrande erhållit av herr Ragnar Bergh (I: 227) inom första kammaren väckt och av herr Agerberg m. fl. (II: 636) inom andra kammaren väckt motion om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen, får med anledning därav anföra följande.

Den fråga, som berörs i motionerna, behandlades vid Norrlandsmässan i Umeå i augusti 1954, där Samarbetsdelegationen var företräd av flertalet av sina ledamöter. I huvudföredraget vid mässan av Samarbetsdelegationens sekreterare, undertecknad Wik, framhölls den för de nordligaste länen vidkommande synnerligen bekymmersamma situationen i vad avser tillgången på bl. a. läroverkslärare, läkare och tandläkare. Några av exemplen må anföras. Ett flertal av realskolorna arbetade med endast någon enda formellt kompetent lärare, och i gymnasierna voro vakanserna på lektorstjänsterna oroväckande stora. Av 37 provinsialläkardistrikt i Norrbottens län voro endast 26 besatta med ordinarie innehavare. 7 voro helt vakanta. Av 9 läkartjänster vid Umedalens sjukhus hade endast 3 ordinarie innehavare. På tandläkarfronten var situationen om möjligt än betänkligare. På 10 000 invånare hade de fyra nordligaste länen genomsnittligt 2,8 tandläkare, det övriga Sverige 5,2. Av 66 i Norrbottens län inom folktandvården tjänstgörande tandläkare voro 42 utlänningar.

Under de båda senaste åren har läget knappast blivit bättre, låt vara att inrättandet av de s. k. bristtjänsterna vid en och annan läroanstalt i någon liten mån inneburit en lättnad. Innevarande läsår finnas emellertid åtminstone 2 realskolor, till vilka utom rektor inte någon formellt kompetent lärare är knuten, och en av dessa skolor (Storuman) är t. o. m. så stor, att den har dubbla klassavdelningar. Kiruna gymnasium har inte någon enda lektorskompetent lärare, och vid det stora flertalet av gymnasierna äro lektoratsvakanserna minst sagt oroväckande.

När det gäller tillgången på läkare och tandläkare är läget ungefär oförändrat. Ett stort antal vakanser föreligger och många tjänster äro besatta med utlänningar, som visserligen kunna vara goda läkare men ofta endast hjälpligt behärska det svenska språket, vilket förhållande knappast kan anses tillfredsställande. Därtill kommer nackdelen med korttidsvikariat med snabba ombyten av innehavare samt vikariat av ännu ej färdigutbildad kraft.

Olika åtgärder i avsikt att råda bot mot den besvärande bristen diskuterades på Norrlandsmässan i Umeå och ha för övrigt, såsom också i motionerna antydes, delvis vidtagits, men någon egentlig lösning har man hittills ej kommit fram till. Enligt Samarbetsdelegationens uppfattning finnes också endast en lösning, som i det långa loppet är hållbar, att öka utbildningen av och därmed tillgången på den arbetskraft det gäller.

Den utökning av kapaciteten i vad avser läkar- och tandläkarutbildningen, som redan vidtagits, är steg på vägen till ett bättre sakernas förhållande, liksom den i kungl. propositioner till årets riksdag föreslagna upprustningen av t. ex. Stockholms högskola och de tekniska högskolorna. Men flera åtgär-

der i samma riktning måste få följa. Utan ökad tillgång på akademiskt utbildad arbetskraft bli alla åtgärder mer eller mindre palliativ.

Samarbetsdelegationen har intet att erinra mot att en utredning av frågan företages men vill för sin del understryka, att frågan om skapande av ökade utbildningsmöjligheter, bl. a. i Norrland, därvid bör skjutas i förgrunden. När det gäller att råda bot mot en akut bristsituation, blir det emellertid nödvändigt med på kort sikt verkande åtgärder i stil med sådana, som antydast av motionärerna. Samarbetsdelegationen vill dock fästa uppmärksamheten på att vissa av de föreslagna åtgärderna kunna medföra en icke önskad effekt, t. ex. i form av ökad rörlighet.

Umeå och Stockholm den 22 mars 1956

För Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen

ELOF LINDBERG

Ordf.

Harald Wik

Sekr.

Bilaga H

Till riksdagens statsutskott

Sedan Svenska stadsförbundet beretts tillfälle att avgiva yttrande över de likalydande motionerna I: 227 och II: 636 om utredning och förslag till åtgärder i syfte att eliminera bristen på och stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen, får förbundets styrelse anföra följande.

Motionärerna återger ur SACO:s norrlandsutredning siffror som visar, att bristen på akademiskt utbildad arbetskraft — särskilt lärare, läkare och tandläkare — genomsnittligt är större i de fyra nordligaste länen än i den övriga delen av landet. Detta obestridda faktum bör emellertid enligt styrelsens mening kompletteras med påpekandet, att förhållandena dock inte är helt ensartade inom det vidsträckta område av Norrland, som det här är fråga om. Rekryteringsproblemets svårighetsgrad varierar inte blott mellan olika områden inom de fyra nordligaste länen utan självfallet också mellan stad och land, mellan större städer och mindre tätorter o. s. v. Till belysning härav kan det beträffande bristen på läroverkslärare, som motionärerna själva illustrerar bl. a. med ett konkret exempel från Sollefteå läroverk, nämnas, att antalet vid detta års början vakanta lektors- och adjunktstjänster vid läroverken i exempelvis Härnösand, Sundsvall, Örnsköldsvik och Östersund icke var större än vid läroverken i t. ex. Karlskoga, Karlstad, Visby och Åmål.

Svårigheterna att rekrytera akademiskt utbildad arbetskraft varierar högst avsevärt även mellan olika regioner inom »övriga Sverige». De torde för t. ex. Gotland och möjligen för vissa delar av exempelvis Dalarna och Värmland vara ungefär lika stora som för vissa områden i de fyra nordligaste länen.

Med dessa påpekanden vill styrelsen inte förneka existensen av eller förringa svårigheterna med de av motionärerna berörda rekryteringsproblemen. Men det synes styrelsen knappast befogat att betrakta dessa uteslutande som norrlandsproblem. Om en utredning med motionernas principiella syftning skall företagas, bör den rimligen avse att förutsättningslöst undersöka, vad som kan göras för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft till sådana delar av landet — alltså även utanför de fyra nordligaste länen — som av olika skäl lider särskilt stor brist på dylik arbetskraft. Detta är emellertid ett allmänt arbetsmarknadsproblem, som i och för sig icke motiverar, att just sydgränsen för Jämtlands och Västernorrlands län göres till gränslinje mellan två lönemässigt skilda områden av landet.

Det synes styrelsen uppenbart, att de i motionerna behandlade problemen måste ses mot bakgrunden av det större problemkomplex, som hänger samman med att utbildningen av kvalificerad arbetskraft i vårt land totalt sett för närvarande icke motsvarar efterfrågan. På längre sikt kan problemet följaktligen lösas blott genom en anpassning av utbildningsresurserna till de ökade behoven. Det bör betonas, att även motionärerna främst ser problemet ur långtidsperspektiv. Efter att ha redogjort för bristsituationen och de otillfredsställande förhållandena beträffande tillgången på kvalificerad

arbetskraft i Norrland skriver de nämligen: »I det långa loppet kan inte dessa förhållanden få vara rådande.» Styrelsen instämmer för sin del häri men ser lösningen på det problem, motionerna sysslar med, i en ökad utbildning av kvalificerad arbetskraft. Styrelsen noterar också med tillfredsställelse, att i proposition till årets riksdag föreslagits en ökad intagning dels av universitetsstudier i vissa naturvetenskapliga ämnen, dels av studerande vid de tekniska högskolorna, varigenom dessas utbildningskapacitet kommer att ökas med nära 30 procent, främst beträffande de kategorier av högskoleingenjörer, varav behovet för närvarande är störst.

Det bör också erinras om att frågan om samhällets arbetskrafts- och utbildningsbehov nyligen behandlats av 1949 års arbetskraftsutredning, som föreslagit inrättandet av dels en samarbetsnämnd för planläggningen av den högre undervisningen, dels en särskild yrkes- och utbildningsstatistisk utredningssektion inom arbetsmarknadsstyrelsen för prognosverksamhet rörande arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft.

I detta sammanhang vill styrelsen även understryka vad motionärerna själva poängterar såsom en bidragande orsak till den norrländska bristen på kvalificerad arbetskraft, nämligen det förhållandet, att Norrland inte i tillräcklig grad är självförsörjande beträffande akademiskt utbildade. Motionärerna anser, att det förtjänar närmare klarläggas, i vilken utsträckning arbetskraftssynpunkterna bör beaktas vid en utformning av planerna på ett norrlandsuniversitet. Styrelsen önskar emellertid erinra om att den i föl tillfatta universitetsutredningen enligt direktiven har att utreda bl. a. frågan om en högskola i Norrland; det torde få anses självklart, att den därvid — med utgångspunkt från sina inventeringar av tillgången på akademiker inom olika verksamhetsområden och sina prognoser över det framtida behovet av sådan arbetskraft — även kommer att beakta arbetskraftssynpunkterna och den vikt, som vid diskussionen av Norrlands högskolefråga bör läggas vid dessa.

Motionärerna framhåller, »att norrlandsstäder i ett flertal fall genom rekryteringssvårigheterna till de kommunala tjänsterna varit tvingade att frångå Svenska stadsförbundets rekommendationer och erbjudit högre löner för att tillförsäkra sig fullgod arbetskraft». Med anledning härav får styrelsen påpeka, att det visserligen undantagsvis har förekommit, att enstaka kommuner ansett sig icke kunna följa de riktlinjer, som dragits upp av stadsförbundets löne- och förhandlingsdelegation. Men det är styrelsen angeläget att betona för det första, att motionernas uttryck »ett flertal fall» är vilseledande, då det rört sig blott om rena undantagsfall, för det andra, att sådana icke inträffat oftare i Norrland än på andra håll. Det finns intet underlag för den tesen, att den genomsnittliga lönesättningen för kommunala tjänster är högre i Norrland än annorstädes, vilket ju borde vara fallet, om motionernas påstående vore riktigt.

Vad angår tanken att genom generella löneförbättringar eller andra förmåner stimulera rekryteringen till ifrågakvarande område av den i motionerna avsedda kvalificerade arbetskraften, vill styrelsen slutligen framhålla, att man givetvis vid bedömningen av sådana åtgärder måste ta med i räkningen de återverkningar dessa kan få i motsvarande hänseende för andra grupper på samma geografiska arbetsmarknad.

Det av motionärerna behandlade problemet är alltså nära förknippat med en mångfald andra stora och svåra frågor, från vilka det knappast kan isoleras. Styrelsen är också tveksam beträffande möjligheterna att på sätt i motionerna antydes nå positiva och genomförbara resultat. Under sådana förhållanden är styrelsen icke beredd att tillstyrka den föreslagna utredningen.

Om ovanstående lydelse av styrelsens yttrande har förenat sig ledamöterna Persson, Nordkvist, Göran Petterson och Thure Andersson, medan undertecknad Jung, vice ordförande, samt tjänstgörande suppleanterna Grandien och Leandersson ansett, att sista stycket bort ha följande lydelse:

»Det av motionärerna behandlade problemet — — — positiva och genomförbara resultat men vill trots detta tillstyrka en utredning, under förutsättning dock att denna i stället för att avse blott de fyra nordligaste länen vidgas så, att den får den mera allmängiltiga karaktär, som ovan angivits.»

Stockholm den 19 mars 1956

Svenska stadsförbundets styrelse

ERIK JUNG

Sten-Sture Landström

Till riksdagens statsutskott

Sedan utskottet i skrivelse den 17 februari 1956 anhållit om Svenska landstingsförbundets utlåtande över motioner om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen, får förbundets styrelse anföra följande.

De problem som beröras i motionerna äro väl kända för förbundet och ha föranlett ingående överväganden. Särskilt kännbara för landstingen i de nordligaste länen äro svårigheterna att besätta läkar- och tandläkartjänster. Vid de överläggningar som förts angående dessa problem ha de uppslag som framföras i motionerna diskuterats, men förbundet har icke ansett sig kunna förorda något av dem.

Situationen beträffande dessa tjänster är nämligen den, att det råder i stort sett samma svårigheter i samtliga mer avlägset belägna orter i hela landet. Med den brist på kvalificerad arbetskraft som för närvarande förefinnes blir följderna av speciella åtgärder att stimulera rekryteringen inom en viss del av landet, att bristsituationen inom andra delar blir än mer markant och tvingar fram motsvarande åtgärder även där. Uppenbar risk föreligger att i ett sådant läge åtgärderna få begränsad verkan och endast leda fram till ett förhöjt löneläge.

Åtgärder i angiven riktning kunna enligt förbundsstyrelsens mening övervägas, då tillgången på arbetskraft ungefärligen motsvarar behovet men vissa tjänster äro svåra att rekrytera. I nuvarande läge böra snara åtgärder vidtagas för en allmän ökning av tillgången på här avsedd arbetskraft. Såsom förbundet i olika sammanhang framhållit bör utbildningskapaciteten väsentligt utökas. Så har visserligen under senare år skett i fråga om såväl läkare som tandläkare, men fråga är om ej ytterligare åtgärder äro erforderliga.

Sådana åtgärder äro mera långsiktiga. Situationen i de nordligaste länen kräver emellertid snabba åtgöranden. Enligt vad förbundsstyrelsen erfarit har kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket i uppdrag att utreda förevarande fråga. Under sådana förhållanden finnes ur de synpunkter styrelsen har att företräda ej anledning påyrka en ny utredning av frågan.

Stockholm den 11 april 1956

För Svenska landstingsförbundets styrelse

ERIK FAST

Ivar Dahlgren

Bil J

Till riksdagens statsutskott

Sedan Svenska landskommunernas förbund beretts tillfälle avgiva yttrande över två likalydande motioner, väckta i första kammaren av herr Ragnar Bergh (I: 227) och i andra kammaren av herr Agerberg m. fl. (II: 636) om åtgärder för att stimulera rekryteringen av kvalificerad arbetskraft i de fyra nordligaste länen, får förbundets styrelse anföra följande.

Det spørsmål, som motionerna aktualiserar, är ingalunda någon ny fråga, även om den med hänsyn till rådande läge på arbetsmarknaden på senare tid gjort sig starkare påmind. Betraktar man problemet ur ren landskommunal synpunkt må till en början framhållas, att det stora flertalet landskommuner för sin administration behöver jämförelsevis liten personal med akademisk eller annan högre utbildning. I de fall man ställer krav på specialutbildning för befattningshavare i landskommunernas tjänst, t. ex. examen från socialinstitut, lägre ingenjörsutbildning etc. har det visat sig att några påfallande svårigheter att rekrytera dylik personal enligt den för landet i övrigt gängse lönesättningen icke uppstått för norrlandskommunerna. Sammansättningen av elevbeståndet vid våra socialinstitut ger också vid handen att Norrland däribland icke kan anses särskilt underrepresenterat i förhållande till landet i övrigt. Någon anledning till antagande att det framdeles skulle visa sig svårare att för Norrlands del rekrytera befattningshavare med nu nämnd utbildning synes därför enligt styrelsens uppfattning icke föreligga.

I fråga om kvalificerad arbetskraft av annat slag såsom lärare vid folk-skolor och högre undervisningsanstalter, läkare, veterinärer, civilingenjörer m. fl. är läget ett annat. De i motionerna återgivna uppgifterna talar här sitt tydliga språk. Här kan det enligt styrelsens mening bli nödvändigt med åtgärder, som utan långt dröjsmål minskar de redan uppkomna svårigheterna eller förebygger en direkt krissituation. Det kan synas ligga närmast till hands att lösa problemet genom en speciell högre lönesättning för de nordligaste länen. Om en sådan särlonesättning genomföres för statstjänstemännen, kommer den erfarenhetsmässigt att omedelbart slå igenom på de kommunala löneplanerna. Lönejusteringar inom den offentliga sektorn torde icke heller komma att lämna det enskilda näringslivet oberört.

Styrelsen, som samtidigt härmed yttrat sig över motionerna I: 310 och II: 241, håller före, att en rimlig skattelindring för de nordliga länen i och för sig skulle vara en väl så god stimulans vid rekrytering av specialutbildad arbetskraft som en särlonesättning. Därtill kommer att skatteutjämningen torde utgöra nyckeln till en hel del andra s. k. norrlandsproblem. Tyvärr kan man icke via skatteutjämning vänta några resultat, som avhjälpas de akuta svårigheterna. Även om — som styrelsen hoppas — skatteutjämningsproblemet nu blir föremål för förnyad utredning, måste det med gängse utredningstakt ta åtskilliga år, innan utredningen ger resultat.

Bland åtgärder, som mera snabbt skulle leda till resultat, är enligt styrelsens mening en utbyggnad av systemet med favörer i fråga om tjänste-

årsberäkningen. En sådan anordning leder till en ökad cirkulation av de berörda befattningshavarna — något på gott och ont — men torde kunna begränsas till de för landsdelen särskilt åtråvärda tjänstemannagrupperna.

Stockholm den 20 mars 1956

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund

RUD. ANDERBERG

Sixten Larsson